

Nr 43

Socialförsäkringsutskottets betänkande i anledning av motion angående de studerandes sjukförsäkringsvillkor.

I motionen 1971: 731 av herr Wikström m. fl. (fp) har hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att senast till 1972 års riksdag få förslag om utvidgning av sjukförsäkringsskyddet till att omfatta även studerande med statliga studiemedel».

Gällande bestämmelser*Studiemedelsförordningen*

Studerande vid universitet och högskolor och andra postgymnasiala utbildningslinjer är berättigade till studiemedel enligt bestämmelserna i studiemedelsförordningen (1964: 401, ändrad senast 1971: 266). Studiemedel utgår efter särskild ansökan hos den lokala studiemedelsnämnden och beviljas som regel för två terminer i sänder. Respektive terminsbelopp kan vanligen kvitteras ut vid terminens början. Nyinskriven studerande erhåller studiemedel utan någon föregående prövning av hans lämplighet för studierna. Till annan studerande utgår studiemedel endast om det med hänsyn till de resultat som han uppnått måste anses sannolikt att han kommer att slutföra studierna inom normal tid. Vid studiemeritprövningen skall skälig hänsyn tas till förhållanden av personlig natur, som kan antas ha inverkat på studieresultaten. Sådana förhållanden utgör exempelvis sjukdom, barns börd, psykiska besvär och liknande.

Studiemedel utgår till heltidsstuderande och — efter den 1 juli 1971 — även till sådan deltidstuderande som bedriver studierna på minst halvtid och som på grund av förvärvsarbete, vård av egna barn eller andra särskilda skäl ej kan bedriva studier på heltid. Studiemedlen utgör per termin för heltidsstuderande 70 % och för deltidstuderande 35 % av basbeloppet. För studerande med minderårigt barn utgår dessutom barn tillägg med 12,5 % av basbeloppet. Har den studerande eller, om han är gift, hans make inkomst eller förmögenhet reduceras studiemedlen enligt särskilda regler. Av studiemedlen utgör viss del ett icke återbetalningspliktigt bidrag. Detta utgör per termin för heltidsstude-

rande 875 kr. och för deltidstuderande 440 kr. Resten av studiemedlen skall återbetalas enligt särskilda bestämmelser.

Lagen om allmän försäkring

Enligt lagen om allmän försäkring är alla — således även studerande — som har en viss årsinkomst av förvärvsarbete obligatoriskt sjukpenningförsäkrade för dels en grundsjukpenning, dels en tilläggssjukpenning som beror av inkomstens storlek. Därjämte är gift försäkrad samt ensamstående försäkrad med hemmavarande barn under 16 år obligatoriskt försäkrad för grundsjukpenning. En studerande som inte alls eller endast i ringa utsträckning ägnar sig åt förvärvsarbete kan teckna frivillig sjukpenningförsäkring eller försäkra sig för sjukpenningtillägg till den obligatoriska sjukpenningförsäkring, vartill han eller hon är berättigad. Enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen utgår grundsjukpenning med 6 kr. per dag, medan tilläggssjukpenningens storlek varierar mellan 1 och 46 kr. per dag. Försäkrade i de vanligaste inkomstlägena kompenseras för ca 80 % av inkomstbortfallet. Sjukpenning på grund av den frivilliga försäkringen utgör lägst 6 och högst 15 kr. per dag. Sjukpenningtillägg samt sjukpenning enligt den obligatoriska försäkringen får tillsammans utgöra högst 15 kr. per dag. Karens-tiden för frivillig sjukpenningförsäkring samt sjukpenningtillägg är för studerande 18 dagar. Årsavgiften är f. n. 2 kr. för varje tillförsäkrat belopp om 1 kr. sjukpenning eller sjukpenningtillägg. Frivillig försäkring kan meddelas individuellt eller kollektivt. Individuell försäkring kan emellertid i regel endast tecknas av den som har god hälsa och inte fyllt 55 år. Vid s. k. kollektivt inträde i den frivilliga försäkringen lämnas dispens från ålders- och hälsovillkoren. Sjukpenning eller sjukpenningtillägg på grund av frivillig försäkring utgår inte vid havandeskap utan endast vid sjukdom.

Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller skulle ha varit inskriven om hon fyllt 16 år, har enligt lagen om allmän försäkring vid barnsbörd rätt till *moderskapspenning*. Moderskapspenning utgör 1 080 kr. Vid flerbörd tillkommer 540 kr. för varje barn utöver ett.

Därest en kvinnlig försäkrad i anledning av barnsbörd avhåller sig från förvärvsarbete, har hon enligt 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring rätt till *tilläggssjukpenning*, även om sjukdom inte föreligger. En förutsättning är dock att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i sjukpenningklass nr 3 eller högre, dvs. haft minst 2 600 kr. i arbetsinkomst, eller skulle ha varit placerad i sådan sjukpenningklass, om hon fyllt 16 år. Tilläggssjukpenning utgår tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten. Sjuk-

penningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete, dock högst 180 dagar. Om kvinnan under denna tid utför förvärvsarbete mer än trettio dagar upphör rätten till fortsatt sjukpenning. Fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår tilläggs-sjukpenning i anledning av barnsbörd endast under förutsättning att kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård. Barntillägg utgår ej till sjukpenning vid barnsbörd.

Vissa i riksdagen behandlade frågor

Frivillig försäkring för tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

I samband med att riktlinjerna för den nuvarande moderskapsförsäkringen drogs upp undersökte *socialförsäkringsutredningen* (SOU 1954: 4) möjligheten att låta den frivilliga sjukpenningförsäkringen utfalla även i samband med barnsbörd. Tanken avvisades av utredningen och sedermera av riksdagen (*andra lagutskottets* av riksdagen godkända *utlåtande* 1954: 32) med hänsyn till de stora avgiftshöjningar en sådan ordning skulle medföra och med hänvisning till att anslutningen till den frivilliga försäkringen av dem som endast var intresserade av sjukförmånerna skulle hämmas.

I anslutning till *proposition nr 90* med förslag till lag om allmän försäkring m. m. till 1962 års riksdag väcktes *motioner* med förslag om att sjukpenningtillägg på grund av frivillig försäkring skulle kunna utgå i viss utsträckning i samband med barnsbörd samt om att statsbidrag till försäkringskassornas utgifter i dylika fall skulle utgå med 50 procent av utgifterna. *Andra lagutskottet* avstyrkte i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 27* motionerna med hänvisning bl. a. till att det varken från principiella eller statsfinansiella synpunkter var motiverat att för finansieringen av en frivillig försäkring anlita statsmedel i sådan omfattning som motionärerna förordat.

Vid envar av 1965—1970 års riksdagar hade riksdagen i anledning av *motioner* att ta ställning till frågan om frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd. Samtliga dessa år avslogs motionerna under hänvisning till 1962 års beslut (*andra lagutskottets utlåtanden* 1965: 71, 1966: 11, 1967: 6, 1968: 20, 1969: 5 och 1970: 5).

Sjukförsäkring för studerande

I *motioner*, som väcktes i anslutning till *prop. 1967: 48* med förslag om ökat statligt stöd till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet vid högre utbildningsanstalter, yrkades bl. a. att riksdagen måtte i princip besluta att studerande vid postgymnasiala läroanstalter skulle om-

fattas av obligatorisk sjukförsäkring. *Andra lagutskottet*, som behandlade motionerna i sitt *utlåtande 1967: 48*, ansåg sig inte kunna tillstyrka förslagen om ett principbeslut. Därvid framhöll utskottet bl. a. att frågans ändamålsenliga lösning syntes bättre betjänt av att det i propositionen förutskickade utredningsarbetet fick ske i så fria former som möjligt. Utskottet förklarade sig emellertid dela motionärernas uppfattning att det var angeläget att frågan om trygghet vid sjukdom för studerande vid de högre utbildningsanstalterna snarast fick en tillfredsställande lösning. Riksdagen anslöt sig till utlåtandet.

1968 års riksdag behandlade motioner med yrkande om utredning av frågan om någon form av havandeskapsersättning för studerande. På hemställan av *andra lagutskottet* (2LU 1968: 22) avslogs motionerna med hänvisning till det utredningsarbete, som år 1967 uppdragits åt riksrevisionsverket.

Med liknande motivering avslog fjolårets riksdag en motion om rätt för studerande diabetiker till frivillig sjukpenningförsäkring (2LU 1970: 39).

Utredningar

I samband med studiemedelsförordningens tillkomst år 1964 anförde departementschefen (proposition nr 138), att frågan om vissa s. k. indirekta studiesociala åtgärder borde utredas. På uppdrag av Kungl. Maj:t utarbetade härefter en *arbetsgrupp* inom dåvarande ecklesiastikdepartementet en *promemoria med förslag om hälso- och sjukvård för de studerande* (Stencil E 1966: 14). Arbetsgruppen föreslog beträffande de studerandes försäkringsskydd vid sjukdom, att som villkor för erhållande av studiemedel skulle uppställas att den studerande var sjukpenningförsäkrad för en dagersättning av 15 kronor. Därjämte borde enligt gruppen finnas möjlighet för de studerande att frivilligt teckna försäkring för ytterligare 5 kronor per dag. I promemorian berörs inte frågan om ekonomiskt skydd för studerande vid havandeskap.

Under den följande remissbehandlingen ställde sig remissinstanserna i huvudsak positiva till tanken på ett försäkringsskydd i enlighet med förslaget men restes vissa invändningar mot förslagets utformning. Förslaget har inte i vad avser försäkringsskydd lett till lagstiftning. I sitt i *proposition nr 48 år 1967* intagna yttrande över förslaget anförde *departementschefen*, att bl. a. frågan huruvida studiemedel och sjukpenning skulle kunna utgå på samma gång borde närmare utredas innan ställning togs till förslaget angående sjukpenningförsäkring för ifrågasvarande studerande. Departementschefen uttalade vidare som sin avsikt att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt riksrevisionsverket att i samråd med bl. a. centrala studiehjälpsnämnden och

riksförsäkringsverket utreda vissa med en sådan sjukpenningförsäkring sammanhängande frågor.

Under år 1967 fick *riksrevisionsverket* uppdrag att i samråd med centrala studiehjälpnämnden, riksförsäkringsverket och medicinalstyrelsen utreda de frågor, som sammanhänger med en utvidgning av sjukförsäkringsskyddet för studerande. Riksrevisionsverket har nyligen avgivit ett förslag i ämnet. För förslaget, som f. n. är utsänt till samrådsmyndigheterna för yttrande, redogörs i det följande.

För utredning av bl. a. frågan om sjukpenningens inordnande i beskattningssystemet tillkallades efter Kungl. Maj:ts bemyndigande förra året en särskild utredning, *sjukpenningutredningen*. I utredningsdirektiven framhålls bl. a. att sjukpenningförsäkringen är uppbyggd efter inkomstbortfallsprincipen men att vissa undantag härifrån finns, såsom hemmamakeförsäkringen och den frivilliga försäkringen för hemma-makar och vissa studerande. Fortsättningsvis uttalas i direktiven bl. a. följande:

Om sjukpenningförmånerna blir skattepliktig inkomst innebär detta också att sådan ersättning som inte baserar sig på arbetsinkomst blir skattepliktig inkomst, såvida inte vissa förmånsformer undantas från skatteplikt. Utredningsmannen bör överväga den lämpliga lösningen med utgångspunkt i ett så långt möjligt konsekvent genomförande av principen om skatteplikt för sjukpenningförmånerna. Vid en beskattning av sjukpenningförmånerna måste de räknas upp till en sådan nivå att de efter skatt ger minst samma kompensationsgrad som f. n.

Riksrevisionsverkets förslag

I anledning av det uppdrag som riksrevisionsverket år 1967 erhöll att i samråd med centrala studiehjälpnämnden, riksförsäkringsverket och socialstyrelsen utreda de frågor som är förbundna med en utvidgning av sjukförsäkringsskyddet för studerande, har verket i en den 29 oktober 1971 avgiven promemoria, »Sjukförsäkring för studerande», avgivit förslag i ämnet. Förslaget innebär i huvudsak följande. Alla studerande som uppbär studiemedel enligt studiemedelsförordningen föreslås bli obligatoriskt sjukpenningförsäkrade. Anslutningen till sjukförsäkringen skall ske kollektivt genom centrala studiehjälpnämnden. Genom en sådan anslutningsform ges också möjlighet för studerande med diabetes att komma i åtnjutande av försäkringsskyddet. Studerande som inte uppbär studiemedel skall kunna frivilligt ansluta sig till försäkringen. Sjukpenningen föreslås bli 25 kr. om dagen för studerande med fulla heltidsstudiemedel och 13 kr. om dagen för övriga studerande. Karenstiden bör enligt förslaget vara sju dagar. Det beräknas att premien med denna karenstid och ett statsbidrag på 20 % av försäkringskostnaderna kommer att uppgå till 35 kr. resp. 19 kr. per termin beroende på

om sjukpenningen är 25 kr. eller 13 kr. Premien skall erläggas genom att beloppet dras av från de beviljade studiemedlen. När det gäller utbetalning av sjukpenningen redovisas två alternativ. Enligt det ena skall sjukpenningen utbetalas direkt till den studerande, vilket förutsätter en motsvarande reduktion av studiemedel som beviljas för efterföljande termin. Enligt det andra alternativet skall sjukpenningen användas för betalning av den studerandes återbetalningspliktiga studiemedel. I fråga om sjukpenning till studerande under havandeskap avger verket inte något förslag. I promemorian hänvisas därvid — under uttalande att frågan får lösas i ett större sammanhang — till familjepolitiska kommitténs arbete.

Promemorian har för yttrande sänts till samrådsmyndigheterna. Yttrandena kommer att jämte promemorian överlämnas till Kungl. Maj:t.

Utskottet

Enligt lagen om allmän försäkring är alla — således även studerande — som har viss årsinkomst av förvärvsarbete obligatoriskt sjukpenningförsäkrade för dels grundsjukpenning, dels tilläggssjukpenning som beror på inkomstens storlek. För denna försäkring gäller inte någon karenstid. Studerande som saknar eller har ringa förvärvsinkomster kan teckna en frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa. Högsta försäkringsbelopp enligt denna försäkring utgör 15 kr. om dagen och karenstiden är 18 dagar.

Enligt förevarande motion bör studerande som uppbär statliga studiemedel inordnas i den obligatoriska sjukpenningförsäkringen. Detta kan enligt motionärerna lösas tekniskt genom att studiemedlen hänförs till sådan inkomst som berättigar till inplacering i sjukpenningklass. Med en sådan metod skulle man också få en automatisk lösning av frågan om sjukpenningssättning till kvinnliga studerande under havandeskap. Motionärerna hemställer om förslag till nästa års riksdag om en utvidgning av sjukpenningförsäkringen i enlighet med vad som anförs i motionen.

Riksrevisionsverket erhöll år 1967 uppdrag att i samråd med centrala studiehjälpnämnden, riksförsäkringsverket och socialstyrelsen utreda de frågor som är förbundna med en utvidgning av sjukförsäkringsskyddet för studerande. Verket har den 29 oktober 1971 redovisat sina överväganden och förslag i promemorian "Sjukförsäkring för studerande". Promemorian är f. n. utsänd till samrådsmyndigheterna för yttrande. Enligt vad utskottet inhämtat är det avsikten att promemorian jämte yttrandena skall överlämnas till Kungl. Maj:t före innevarande års slut. Mot denna bakgrund är enligt utskottets mening

inte erforderligt med något riksdagens initiativ i anledning av motionen.

Utskottet hemställer

att motionen 1971:731 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 november 1971

TORSTEN FREDRIKSSON

Närvarande: herrar Fredriksson (s), Carlsson i Vikmanshyttan (c)*, Lundberg (s), fröken Sandell (s), herrar Ringaby (m), Karlsson i Ronneby (s), Magnusson i Nennesholm (c)*, fru Håvik (s), herrar Mundebo (fp), Nordberg (s), Björck i Nässjö (m), Marcusson (s), fröken Pehrsson (c) och fröken Bergström (fp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

